

Капканець В.С., аспірант кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет

РОЗРОБЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО АЛГОРИТМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗОРУДНОЇ ГАЛУЗІ

Капканець В.С. Розроблення комплексного алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізорудної галузі. В основу статті покладено ідею розроблення комплексного алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізорудної галузі. Розглянуто основні специфічні властивості системи фінансово-економічного потенціалу. Досліджено потенційні джерела фінансування господарської діяльності залізорудних підприємств. Проаналізовано функціональні елементи фінансово-економічного потенціалу та компоненти його базових управлінських процесів. На основі проведених досліджень сформовано комплексний алгоритм управління фінансово-економічним потенціалом залізорудних підприємств на галузевому рівні.

Ключові слова: фінансово-економічний потенціал, залізорудна галузь, залізорудне підприємство, ресурсний потенціал, виробничий потенціал, потенціал збуту, фінансові потенціали розвитку, забезпечення і стійкості.

Капканець В.С. Разработка комплексного алгоритма управления финансово-экономическим потенциалом предприятий железорудной отрасли. В основу статьи положена идея разработки комплексного алгоритма управления финансово-экономическим потенциалом предприятий железорудной отрасли. Рассмотрены основные специфические свойства системы финансово-экономического потенциала. Исследованы потенциальные источники финансирования хозяйственной деятельности железорудных предприятий. Проанализированы функциональные элементы финансово-экономического потенциала и компоненты его базовых управленческих процессов. На основе проведенных исследований сформирован комплексный алгоритм управления финансово-экономическим потенциалом железорудных предприятий на отраслевом уровне.

Ключевые слова: финансово-экономический потенциал, железорудная отрасль, железорудное предприятие, ресурсный потенциал, производственный потенциал, потенциал сбыта, финансовые потенциалы развития, обеспечения и устойчивости.

Kapkanets V.S. Development of complex algorithm of financial-economic potential management of iron ore industry enterprises. This article is based on the idea of developing complex algorithm of financial-economic potential management of iron ore industry enterprises. In the paper the main specific properties of financial-economic potential system were considered. Also potential sources of economic activity financing of iron ore enterprises were researched. Moreover, functional elements of financial-economic potential and components of its basic management processes were analyzed. On the basis of conducted research complex algorithm of financial-economic potential management of iron ore enterprises at the industry level was formed.

Keywords: financial-economic potential, iron ore industry, iron ore enterprise, resource potential, production potential, sales potential, financial potential of development, providing and stability.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання відбувається суттєве зміщення наголосів щодо вирішення поточних організаційно-економічних завдань, спрямованих на формування та досягнення довгострокових цілей розвитку промислових підприємств. Нині значна частина суб'єктів господарської діяльності зазнає фінансових труднощів, що ускладнюються відсутністю своєчасної фінансово-кредитної підтримки, скороченням обсягів виробничої діяльності, недостатнім рівнем державного регулювання, посиленням конкурентної боротьби тощо. При цьому на галузевому рівні успішність функціонування підприємств та резуль-

тативність їх діяльності значною мірою залежать від рівня їх фінансово-економічного потенціалу, ефективності його використання та його відповідності стратегіям розвитку галузі і подальшим перспективам функціонування, тому розроблення ефективного комплексного алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств на галузевому рівні не лише дасть їм змогу оптимально розпоряджатися внутрішніми і зовнішніми фінансовими ресурсами, а й скоригувати стратегічні плани розвитку відповідно до виявлених пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування, оцінки, аналізу та викорис-

тання фінансово-економічного потенціалу на всіх рівнях управління присвячено чимало наукових праць таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як: В. Авдєєнко, І. Ансофф, С. Афанасьєв, І. Балабанов, В. Бикова, І. Бланк, О. Веретенникова, А. Воронкова, В. Геєць, Н. Гнип, Л. Кирилова, В. Ковальов, В. Кунцевич, І. Маслак, О. Масліган, М. Мескон, А. Поддєрьогін, В. Савчук, О. Терещенко, Р. Тоффлер, О. Федонін, О. Щекович [1–6]. Однак, незважаючи на велику кількість наукових досліджень щодо означеної проблеми, ще недостатньо приділено уваги теоретичному обґрунтуванню та вдосконаленню концептуального алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств експортоорієнтованих галузей, які найбільшою мірою залежать від глобалізаційних процесів.

Ураховуючи достатню кількість наукових праць, присвячених вивченню різних аспектів управління фінансово-економічним потенціалом підприємств, проблема формування його концептуального алгоритму на галузевому рівні потребує нагального вирішення, тому є актуальною. Крім того, дане питання набуває більш важливого практичного значення з огляду на специфіку діяльності підприємств залізничної галузі, що є пріоритетною експортоорієнтованою галуззю національного господарства.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення комплексного алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізничної галузі на основі теоретико-методичних досліджень фінансового менеджменту та особливостей функціонування залізничних підприємств.

Виклад основних результатів. Проблема управління потенційними можливостями суб'єктів господарювання актуалізована сучасними динамічними процесами розвитку економіки. Підприємства промислових галузей стратегічно важливі для економіки України, оскільки вони є найбільшими експортерами продукції на світові ринки, відповідно, такими, що забезпечують основну масу грошових надходжень до державного бюджету. Сьогодні провідне місце серед експортно-орієнтованих галузей економіки країни займають гірничо-металургійний комплекс та його залізничний кластер. Це означає, що формування ефективної системи управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізничної галузі дасть змогу точніше досліджувати наявність фінансових ресурсів, засобів і можливостей, визначити оптимальний рівень їх розподілу та використання, прогнозувати майбутній фінансовий стан на перспективу та здійснювати ефективне бюджетне планування саме в межах досліджуваної галузі.

Узагальнення теорій економічного аналізу дає підстави стверджувати, що на галузевому рівні фінансово-економічний потенціал являє собою комплексну економічну систему, сформовану на основі сукупностей взаємозв'язків між елементами прояву фактичного і потенційного стану розвитку

галузі, які спрямовують її здатність мобілізувати в певний момент часу ресурсні, виробничі та фінансові можливості, враховуючи специфіку та особливості галузі як функціональної сукупності фінансового та економічного потенціалу, що забезпечує досягнення максимальних результатів діяльності та ефективну реалізацію напрямів розвитку на галузевому рівні.

Фінансово-економічний потенціал формує так званий фундамент для виробництва та реалізації певного обсягу й асортименту продукції, коригування стратегічних планів розвитку, формування моделей максимізації прибутку, визначення оптимального співвідношення між виробничою, фінансовою та організаційною структурами управління та іншими економічними механізмами. Саме вміння суб'єктів господарювання раціонально використовувати власний фінансово-економічний потенціал на галузевому рівні значною мірою зумовлює як їх життєздатність, так і галузі в цілому.

Управління фінансово-економічним потенціалом на галузевому рівні є досить складним та комплексним процесом і в загальному розумінні передбачає поетапний цілеспрямований вплив на складові елементи фінансово-економічного потенціалу задля збереження його стійкості або переходу із одного стану в інший відповідно до стратегічних цілей розвитку. Звісно, формування фінансово-економічного потенціалу являє собою процес ідентифікації та створення комплексу управлінських можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм для досягнення стабільного розвитку та ефективного відтворення на будь-якому рівні [2, с. 39].

Ураховуючи той факт, що фінансово-економічний потенціал є складною комплексною економічною системою зі специфічними властивостями, під час процесу управління ним варто враховувати такі особливості:

- фінансово-економічний потенціал є складною сукупністю різних характеристик його складових елементів, які функціонують паралельно і можуть у певний момент частково заміщати один одного;
- фінансово-економічному потенціалу притаманні синергетичний ефект реалізації та динамічність, тому він не може бути результатом простого сумування його елементів;
- фінансово-економічний потенціал у специфічних формах виявлення має здатність до зміни структури з огляду на появу нових елементів;
- завжди існує необхідність забезпечення збалансованого оптимального співвідношення між елементами фінансово-економічного потенціалу, котрі мають функціонувати в комплексі й одночасно, адже закономірності розвитку фінансових можливостей суб'єктів господарської діяльності можуть бути виявлені лише в їх поєднанні;
- у процесі формування фінансово-економічного потенціалу основна увага має бути зосереджена на

джерелах фінансових ресурсів, які проходять через усі трансформаційні процеси в межах елементів потенціалу;

– вибір та узгодженість елементів фінансово-економічного потенціалу повинні відповідати не лише особливостям суб'єктів господарювання, а й характеристикам товарної продукції, що виготовляється ними;

– складові елементи фінансово-економічного потенціалу досить чутливі до досягнень науково-технічного прогресу, а також підлягають фізичному, моральному та техніко-економічному старінню, таким чином, вони тісно пов'язані з життєвими циклами і тенденціями розвитку підприємств та галузей економіки в цілому [3, с. 272].

З огляду на вищесказане, формування комплексного алгоритму управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізорудної галузі має виходити зі специфіки досліджуваної галузі та її промислової орієнтованості, вибору відповідних функціональних елементів потенціалу та складників управлінських процесів, а також пошуку, накопичення та розподілу можливих фінансових ресурсів. Слід сказати, що після ухвалення рішення керівниками підприємств про доцільність реалізації поставлених фінансових цілей, завдань та напрямів розвитку щодо нарощування фінансово-економічного потенціалу виникає проблема раціоналізації

поєднання джерел фінансових ресурсів. Структура потенційних джерел фінансування діяльності підприємств залізорудної галузі представлена на рис. 1.

У процесі управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання на галузевому рівні одним із важливих і досить складних завдань є вибір оптимального варіанту поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Слід сказати, що для цього недостатньо лише визначити обсяг фінансування, необхідний для реалізації стратегічних цілей.

Керівники підприємств мають обґрунтувати доцільність та оцінити вигідність поєднання якомога різних джерел фінансування. Досить часто інвестиційно-інноваційний проект модернізації виробничих процесів неможливо завершити через брак фінансових ресурсів, які варто спрямувати на погашення кредиторської заборгованості перед інвесторами. У результаті цього проект або відкладається (консервується), або продовжує фінансуватися з додаткових зовнішніх джерел, або ж переходить в іншу власність. Зазвичай останній варіант свідчить про банкрутство проекту, що є неабияким тривожним сигналом для господарської діяльності підприємств та галузі в цілому. Таким чином, помилка у виборі джерел фінансування хоча б одного проекту вже може стати причиною поступового банкрутства всієї господарської одиниці.

Рис. 1. Можливі джерела фінансування господарської діяльності підприємств залізорудної галузі

Фінансові ресурси, отримані з різних джерел, завжди проходять трансформаційні процеси з огляду на характер функціональних елементів фінансово-економічного потенціалу. Що стосується підприємств залізорудної галузі, можна виділити чотири основні складники потенціалу, котрі беруть безпосередню участь у процесі фінансового відтворення:

1) ресурсний потенціал – урахуває комплексну вартість усіх наявних та потенційних ресурсів, необхідних для виробництва залізорудної продукції (вартість основних засобів, оборотних активів, нематеріальних ресурсів, власного капіталу, позикових коштів, залізної руди як основної сировини та предмету праці, людської праці, усіх видів інформації та інших ресурсів внутрішнього й зовнішнього фінансування);

2) виробничий потенціал – включає фактичні та потенційно можливі обсяги виробництва залізорудної продукції у вартісному вираженні (обсяги товарної залізної руди, агломерату, товарного концентрату та обкотишів). По суті, виробничий потенціал відображає результативну вартість трансформації ресурсного потенціалу в товарну продукцію та її можливу зміну;

3) фінансовий потенціал – урахуває вартість залучення усіх необхідних фінансових інструментів під час трансформаційного виробничого процесу. Власне, фінансовий потенціал у складі фінансово-економічного є, так би мовити, підтримкою виробництва на стійкому рівні та гарантом недопущення певних кризових моментів;

4) потенціал збуту – характеризує потенційну можливість залізорудних підприємств до реалізації своєї продукції та проявляється здебільшого у вартісному вираженні обсягів продажу товарної продукції на внутрішній та зовнішній ринки. Враховуючи це, даний компонент доцільно розмежувати на потенціал збуту продукції на внутрішній ринок та експортний потенціал.

Окрім функціональних елементів фінансово-економічного потенціалу, варто виокремити складники, котрі відповідають його управлінським процесам. Дані елементи мають проявлятися в кількісному та якісному вимірах, а також давати змогу комплексно формувати подальшу фінансову стратегію з урахуванням усіх можливих ризиків. Таким чином, комплексний алгоритм управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізорудної галузі передусім повинен відповідати основним компонентам загальногалузевого потенціалу: потенціалам розвитку, забезпечення і стійкості [4, с. 117].

Категорія «потенціал розвитку» в сучасній економічній літературі зустрічається досить рідко, а єдиної думки щодо її чіткого трактування й досі немає. Як стверджує В. Кунцевич, потенціал розвитку представляє собою оптимальне використання сукупності наявних ресурсів та управлінських здібностей, яке, з огляду на умови зовнішнього середовища та специфіку об'єкта застосування, протягом певного періоду призводить до максимізації результатів господарської діяльності як окремої економічної одиниці (підприємства), так і економічної системи у цілому

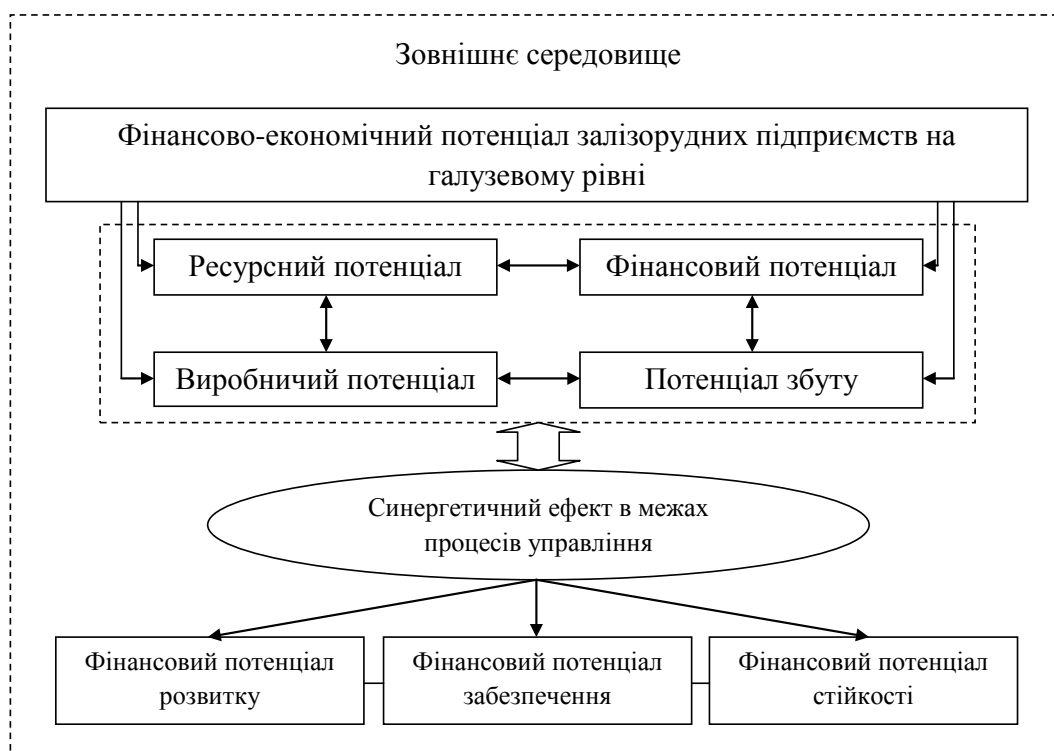

Рис. 2. Схема взаємозв'язку складових елементів фінансово-економічного потенціалу залізорудних підприємств на галузевому рівні

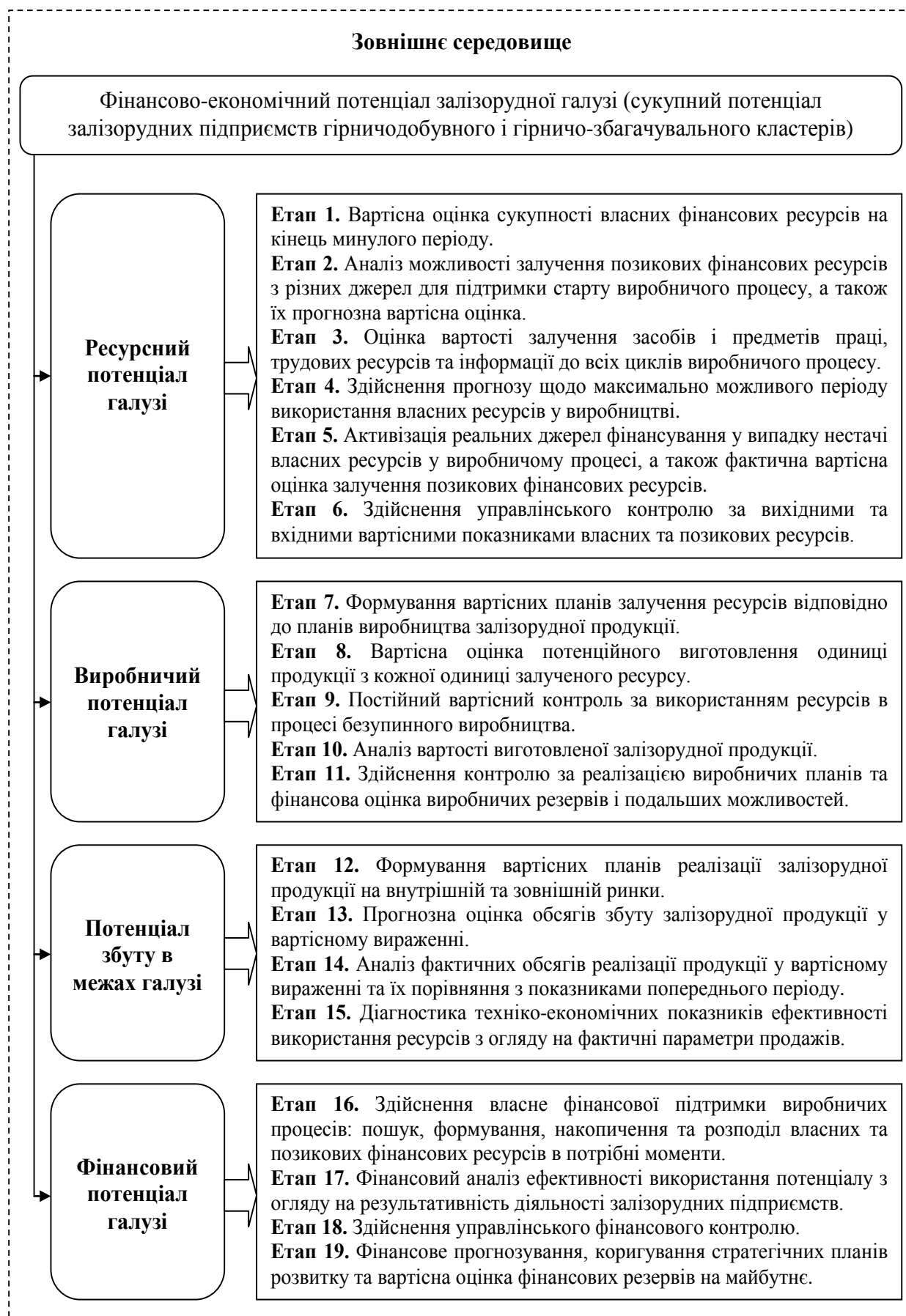

Рис. 3. Комплексний алгоритм управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізорудної галузі

(галузі, держави) [5, с. 124]. При цьому на фінансовий потенціал розвитку можуть впливати такі фактори: політико-економічні ризики, податкова політика, динаміка ринку позикового капіталу, настрої вітчизняних та зарубіжних інвесторів, ефективність внутрішньої управлінської системи, наявність власних фінансових ресурсів, накопичений позитивний імідж та динаміка розвитку тощо.

Фінансове забезпечення у складі фінансово-економічного потенціалу являє собою вже практичний процес формування й накопичення фінансових ресурсів для ведення якомога ефективної господарської діяльності. Основними чинниками фінансового забезпечення різних економічних систем є не лише їх внутрішній потенціал, спрямований на досягнення стратегічних цілей розвитку, а й зовнішнє середовище, яке суттєво впливає на продуктивність потенціалу.

Поняття фінансового потенціалу стійкості суб'єктів господарювання досить складне й неоднозначне. У загальному вираженні фінансова стійкість є сукупністю економічних ресурсів, що забезпечується рентабельністю їх реалізації. Показники фінансової стійкості, що характеризують тенденції економічного, фінансового та інвестиційного розвитку підприємств, є досить важливим інформаційним полем для вітчизняних та зарубіжних інвесторів і кредиторів. Окрім того, забезпечення фінансової рівноваги і підтримання платоспроможності на належному рівні в сучасних глобалізаційних умовах демонструють здатність підприємств на галузевому рівні адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища, а також є передумовами нарощування їх фінансово-економічного потенціалу [6, с. 300].

Таким чином, дослідивши функціональні елементи та компоненти управлінських процесів у складі фінансово-економічного потенціалу суб'єктів господарювання, представимо їх взаємозв'язок у вигляді графічної схеми на прикладі підприємств залізничної галузі (рис. 2).

Ураховуючи досліджені особливості управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізничної галузі, сформуємо комплексний

алгоритм його здійснення в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Слід сказати, що етапи управління, згідно з даним алгоритмом, розмежовані відповідно до функціональних складників фінансово-економічного потенціалу та повністю охоплюють трансформаційний процес із моменту пошуку й залучення ресурсів до фінансової віддачі реалізованої продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Що стосується фінансового потенціалу розвитку, забезпечення та стійкості, їх відображення знаходить своє місце в етапах алгоритму управління, котрі характеризують оцінку формування, накопичення й розподілу наявних та потенційних фінансових ресурсів. Отже, розроблений алгоритм управління фінансово-економічним потенціалом підприємств залізничної галузі представимо графічно на рис. 3.

Представлений комплексний алгоритм являє собою спеціальний управлінський інструмент, який повністю висвітлює специфіку управління фінансово-економічним потенціалом промислових підприємств на прикладі залізничної галузі. Наведені етапи алгоритму сформовані у розрізі основних функціональних компонентів фінансово-економічного потенціалу і кожний управлінський крок можуть змінюватися залежно від тих чи інших мінливих умов зовнішнього середовища та відповідних ризиків.

Висновки. У сучасних економічних умовах відбувається суттєве зміщення пріоритетів щодо вирішення багатьох завдань національного господарства. Це стосується і питання ефективного управління фінансово-економічним потенціалом підприємств на галузевому рівні. У роботі розроблено комплексний алгоритм управління фінансово-економічним потенціалом підприємств на прикладі залізничної галузі гірничо-металургійного комплексу України. Практичне застосування сформованого алгоритму дасть можливість керівникам залізничних підприємств оптимально розподіляти вартість наявних та потенційних ресурсів, ефективно здійснювати фінансову політику, а також своєчасно коригувати стратегічні плани розвитку.

Список літератури:

1. Бикова В.Г. Оцінка та управління фінансово-економічним потенціалом підприємств загальнодержавного значення: [монографія] / В.Г. Бикова. – Д.: Наука і освіта, 2008. – 180 с.
2. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
3. Масліган О.О. Сутність фінансового потенціалу виробничого підприємства як економічної категорії / О.О. Масліган // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 271–277.
4. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 268 с.
5. Кунцевич В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінка / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 123–130.
6. Кирилова Л.І. Фінансовий потенціал підприємства та його складові / Л.І. Кирилова, Д.Д. Тодорова // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 11. – С. 298–302.